

Księga abstraktów

Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej
„Filozofia prawa a trudne przypadki”

Szanowni Państwo,

9 maja 2025 r. odbędzie się Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Filozofia prawa a trudne przypadki” organizowana przez Studenckie Koło Naukowe Filozofii Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego.

Niniejsza księga stanowi zbiór abstraktów osób, które zostały zakwalifikowane przez komitet organizacyjny konferencji do udziału czynnego w wydarzeniu. Nadesłane przez studentów i doktorantów propozycje wystąpień prezentują bardzo różnorodny zakres tematów związanych z centralną dla wydarzenia kategorią trudnych przypadków. Wielość i niehomogeniczność ujęć rzeczony kategorii, które zapewnili zgłaszający swoje abstrakty chętni, przekroczyła oczekiwania organizatorów co do możliwości realizacji idei przyświecającej organizacji konferencji, którą było podjęcie dyskusji nad kategorią trudnych przypadków z możliwie jak najszerzej perspektywy, która nie ogranicza się wyłącznie do sfer stosowania oraz wykładni prawa.

Wdzięczni wszystkim Prelegentom, zachęcamy do zapoznania się z nadesłanymi przez Nich abstraktami oraz przybycia na wydarzenie, w celu wysłuchania Ich wystąpień i podjęcia dyskusji nad prezentowanymi treściami.

Łącząc Pozdrowienia,

Komitet Organizacyjny Konferencji

Uczestnicy Konferencji

Amelia Krużyńska (Uniwersytet Gdański) - *Wracając do „trudnych przypadków” - zaginiony esej Herberta L.A. Harta*

Cyprian Mrzygłód (Uniwersytet Gdański) - *Działanie w obliczu konstytucyjnej próżni - rozważania nad sporem o publiczną radiofonie i telewizję*

Daniel Czerniawski (Uniwersytet Jagielloński) - *Stan wyjątkowy jako trudny przypadek dla istnienia państwa*

Dominik Sewina (Uniwersytet Wrocławski) - *Miedzy autonomią jednostki a ochroną życia: filozoficzne refleksje nad eutanzją i samobójstwem w kontekście polskiego prawa*

Ewa Iwanowska (Uniwersytet Gdański) - *O nieuchronności straty w trudnych przypadkach*

Jakub Banachowicz (Uniwersytet Warszawski) - *Gdzie filozofia prawa spotyka się z arbitrażem - niewykonalność zapisu na sąd polubowny z powodu niemożności poniesienia kosztów arbitrażu przez stronę jako przykład dworkinowskiego sporu teoretycznego*

Jakub Majchrzak (Uniwersytet Wrocławski) - *Dylematy moralne a trudne przypadki – rzecz o możliwości relokacji argumentów metaetycznych do dyskursu filozoficznoprawnego*

Jan Rykojć (Uniwersytet Warszawski) - *Choroby warunkowane genetycznie a zasada godności jako trudny przypadek – eksperyment myślowy*

Kamil Kumor (Uniwersytet Jagielloński) - *"Czy prawo do eutanzji to "przypadek trudny w prawie"? Rozważania na temat sprawy Carter v. Canada"*

Karolina Ellithi (Uniwersytet Wrocławski) - *Aktywizm sędziowski*

Mgr Karolina Śliwecka (Uniwersytet Jagielloński) - *Kłamstwa i zgoda - o podstępie przy zgwałceniu*

Katarzyna Wiśniewska (Uniwersytet Jagielloński) - *Kres konsumenta?*

Mgr Klaudyna Horniczak (Uniwersytet Jagielloński) - *Trump na wojnie z ideologią gender: o granicach administrowania płcią*

Kornelia Iwona Jasiuk (Uniwersytet Łódzki) - *Prawo w obliczu nieśmiertelności? Krioprezervacja jako trudny przypadek*

Laura Nowak (Uniwersytet Jagielloński) - *Racjonalna decyzja czy skłonności samobójcze? O autonomii decyzji pacjentów psychiatrycznych wnioskujących o eutanazję*

Mgr Maciej Macuga (Uniwersytet Jagielloński) - *Konflikt wewnętrzny autonomii: poszerzać czy respektować? Przypadek paternalizmu w zdrowiu publicznym*

Magdalena Bielak (Uniwersytet Wrocławski) - *Etyka cnót sędziowskich – przeżytek i archaiczne narzędzie w rękach praktyka czy maksyma każdego jurysty? Sędzia Herkules w starciu z „hard cases”*

Mgr Marcin Nowicki (Uniwersytet Jagielloński) - *Problem nietożsamości a prawo. Krytyka przenoszenia argumentów bioetycznych na obszar filozofii politycznej*

Marek Malinowski (Uniwersytet Jagielloński) - *Czy po studiach prawniczych umiemy rozwiązywać trudne przypadki? Czyli o badaniach na studentach prawa na UJ*

Marianna Jarzyna (Uniwersytet Gdański) - *Hard case liberalizm a komunitaryzm na kanwie eseju Ronalda Dworkina „Is There A Right To Pornography?”*

Mgr Michał Cholewa (Uniwersytet Wrocławski) - *Filozofia prawa Ronalda Dworkina wobec sprawy strzelców przy murze berlińskim*

Michał Mitreğa (Uniwersytet Jagielloński) - *Koncepcja wolności grupowej w filozofii oraz praktyczne możliwości jej zastosowania*

Monika Niedopytała (Uniwersytet Warszawski) - *Wyrok Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych w sprawie Roe v. Wade jako trudna sprawa*

Natalia Tomicka (Uniwersytet Wrocławski) - *Zasada marginesu oceny państwa z perspektywy tzw. hard cases w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*

Natalia Witosza (Uniwersytet Jagielloński) - *Warunki stosowania sankcji społecznych*

Nikodem Kunicki (Uniwersytet Szczeciński) - *Trudny przypadek - Królowa kontra Imre Finta - z perspektywy idei Ronalda Dworkina*

Patrycja Jagodzińska (Uniwersytet Łódzki) - *Trudne przypadki z perspektywy uczestników postępowania*

Paweł Wycisk (Uniwersytet Śląski) - *Zniechęcić, zamrozić, uciszyć. O konflikcie wartości na przykładzie SLAPP-ów*

Sandra Marek (Uniwersytet Śląski) - *Czy przedstawienie Matki Boskiej z tęczęwą aureolą może obrażać? O kolizji wolności ekspresji artystycznej i ochrony uczuć religijnych*

Szymon Piecha (Uniwersytet Śląski) - *Słuszność, a dyskrejonalna władza sędziego. Czy wartości nyznanawane przez sędziego mają wpływ na proces wyrokowania?*

Zuzanna Swaryczewska (Uniwersytet Wrocławski) - *Obrona przez kulturę na podstawie sprawy „Friedman v. State of New York”*

Wracając do „trudnych przypadków” - zaginiony esej Herbarta L.A. Harta

W swoim artykule zatytułowanym „The path not taken: H.L.A. Hart’s Harvard essey on discretion” prof. Nicola Lacey przybliży fascynującą historię jednego z esejów Herberta Harta, który przez lata zyskał status zaginionego. W trakcie swojej wizyty na Harvardzie Herbert Hart zaprezentował swój esej podejmujący temat dyskrecjonalności - praca nie została jednak opublikowana i pozostawała nieznana badaczom aż do 2013 r., kiedy to esej został oficjalnie udostępniony w „Harvard Law Review”.

W eseju pt. „Discretion” Hart próbuje odpowiedzieć na następujące pytania - czym jest dyskrecjonalność? W jakich okolicznościach i dlaczego akceptujemy dyskrecjonalność w systemie prawa? Jakim wartościom zagraża korzystanie z dyskrecjonalności? Oprócz odpowiedzi na te pytania praca Herberta Harta może być również odczytywana w kontekście całej jego działalności naukowej, a w szczególności w kontekście debaty dotyczącej „trudnych przypadków”.

Celem mojego wystąpienia jest przybliżenie treści eseju i jego znaczenia dla teorii prawa. Referat stanowi próbę pogłębienia pojęcia „trudnych przypadków” w kontekście dorobku naukowego jednego z najwybitniejszych filozofów prawa.

Działanie w obliczu konstytucyjnej próżni - rozważania nad sporem o publiczną radiofonię i telewizję

Spór o prawny status jednostek wchodzących w skład publicznej radiofonii i telewizji trwa od 2016 roku, jednak jego najnowszy etap zaobserwować można od końca 2023 roku, kiedy to doszło do powołania nowych organów przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego działającego jako akcjonariusz wobec - przede wszystkim - Telewizji Polskiej SA. Rozwiązanie to wzbudziło kontrowersje w opinii publicznej, choć znalazło aprobatę ze strony licznych przedstawicieli nauki prawa jako działanie legalne lub uzasadnione. Jest to związane bezpośrednio z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. K 13/16, gdzie stwierdzono niezgodność z Konstytucją RP przekazania kompetencji KRRiT do Rady Mediów Narodowych. Nie ulega w związku z tym wątpliwości, że decydowanie o składach osobowych organów mediów publicznych było niekonstytucyjne. Nie sposób jednak uznać, że otrzymanie tych uprawnień przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego ma charakter uprawniony w świetle ustawy zasadniczej.

W wystąpieniu zostanie wykazane, iż sądy, przed którymi zawisł spór o ustrój spółek wchodzących w skład publicznej radiofonii i telewizji, mają do czynienia z hard case. Trudność tego przypadku polega na ocenie czy sędziowie powinni podążać za standardami wyznaczonymi przez Konstytucję RP, jednocześnie doprowadzając do paraliżu instytucji sprawujących ważki interes publiczny czy odwołać się do ogólnych przepisów ustawowych, umożliwiając działanie o charakterze pozakonstytucyjnym.

Stan wyjątkowy jako trudny przypadek dla istnienia państwa

„Wyjątki są wyrazem prawdziwego życia, przelamującym rzeczywistość skostniałą w mechanicznej powtarzalności” – stwierdza Carl Schmitt, niemiecki filozof prawa (dla jednych kontrowersyjny i mroczny, dla innych inspirujący i odważny). Celem wystąpienia jest ukazanie wizji stanu opisanego w „Teologii politycznej” jako trudnego przypadku w życiu nie tyle poszczególnych obywateli, co całego państwa, gdy jego dalsze istnienie zostaje zagrożone. Stan ten wydaje się wykraczać poza regulację stanów nadzwyczajnych znaną choćby z Konstytucji RP. Kto powinien decydować o zaistnieniu stanu wyjątkowego? Czy w takiej sytuacji porządek prawny może ustąpić na rzecz przetrwania całego państwa? Jak zestawić to z cudem w naukach teologicznych? Krytyczna lektura Schmitta pozwala odpowiedzieć na te pytania, które zachowują znaczenie zwłaszcza w czasach określonych przez Giorgio Agambena w „Homo sacer” mianem „permanentnego stanu wyjątkowego”.

W wystąpieniu głos oddany zostanie również jemu i innym krytykom Schmitta, którzy podważają możliwość zaistnienia tak ekstremalnego stanu, a przynajmniej dowodzą, że normy prawne są na to przygotowane. Wprowadzenie tych filozoficznych stanowisk w badany zakres ma prowadzić do konkluzji w zakresie pytania o aktualność myśli Carla Schmitta i zdolność filozofii prawa do radzenia sobie z sytuacjami ekstremalnymi.

Między autonomią jednostki a ochroną życia: filozoficzne refleksje nad eutanazją i samobójstwem w kontekście polskiego prawa

Referat analizuje napięcie między ideą naturalności śmierci a normatywnym obowiązkiem ochrony życia w świetle przepisów polskiego prawa karnego, ze szczególnym uwzględnieniem art. 150 k.k. penalizującego tzw. zabójstwo na żądanie i pod wpływem współczucia (eutanazję). Na tle filozoficznej refleksji nad śmiercią jako elementem naturalnego cyklu życia, postawione zostaje pytanie, czy decyzja o zakończeniu życia — w tym samobójstwo wspomagane lub eutanazja — może być uznana za wyraz wolności i autonomii, czy raczej jako działanie sprzeczne z prawną wartością życia jako dobra chronionego bezwarunkowo. Porównując filozoficzne rozumienie „naturalności” z konstrukcją prawną „ochrony życia”, referat podejmuje próbę zidentyfikowania linii demarkacyjnej między przymusem a wyborem, losem a decyzją. Rozważania prowadzą do pytania, czy współczesne prawo karne adekwatnie reaguje na złożoność sytuacji granicznych, w których „naturalna śmierć” zostaje przyspieszona z pobudek moralnych, egzystencjalnych czy humanitarnych.

Referat stanowi zaproszenie do interdyscyplinarnej refleksji nad miejscem autonomii jednostki w systemie prawnym, który z jednej strony chroni życie, a z drugiej musi mierzyć się z dramatycznymi wyborami moralnymi współczesnego człowieka.

O nieuchronności straty w trudnych przypadkach

W ujęciu Marthy Nussbaum trudne przypadki (hard cases) cechuje struktura konfliktów tragicznych znanych z dramatów antycznych – decyzja sędziego przypomina wybór bohatera, który nie jest w stanie ocalić wszystkich wartości bądź spełnić wszystkich obowiązków moralnych. Dochodzi do konfliktu wartości, a każda opcja pociąga za sobą stratę; nawet Dworkinowskie “słuszne rozwiązanie” nie usuwa szkody moralnej spowodowanej wyborem jednego dobra ponad drugim. Według Nussbaum kluczowe stają się wówczas emocje współczucia (eleos) i trwogi (fobos); pomagają one w akceptacji moralnego kosztu rozstrzygnięcia.

W referacie odniosę się do konsekwencji poglądów Marthy Nussbaum w debacie dotyczącej trudnych przypadków. Spróbuję wyjaśnić zasadniczą różnicę pomiędzy popularnymi podejściami do trudnych przypadków, które cechują się nadzieją a podejściem M. Nussbaum, kładącym nacisk na nieuchronność straty.

Gdzie filozofia prawa spotyka się z arbitrażem - niewykonalność zapisu na sąd polubowny z powodu niemożności poniesienia kosztów arbitrażu przez stronę jako przykład dworkinowskiego sporu teoretycznego

Ronald Dworkin w książce "Imperium prawa" przedstawił krytykę specyficznego rozumianego pozytywizmu prawniczego, wskazując, że w hard cases nie da się ustalić tego, co prawo mówi wyłącznie na podstawie przepisów ustawy. Sędzia powinien zatem sięgać ku filozofii politycznej wspólnoty, co stoi w sprzeczności z tezą pozytywizmu o rozdziale prawa od moralności. Stanowisko to spotkało się z różnymi reakcjami - np. Brian Leiter wskazując, że spory teoretyczne choć istnieją, to nie przeważają zgody co do podstaw prawa, inni jak np. Scott Shapiro dostrzegają słuszność krytyki Dworkina, tworząc "pozytywizmy" refleksyjne, wyjaśniające spory teoretyczne. Co do zasady wielu filozofów prawa, uznaje, że spory teoretyczne faktycznie istnieją. Co więcej, często wyróżnia się ich typy (jak np. spór o regułę uznania, metodologię, uzasadnienie etc.), natomiast rzadkością jest użycie tego terminu w analizie konkretnych przypadków z praktyki prawniczej.

Celem mojego wystąpienia będzie zatem próba połączenia refleksji filozoficznoprawnej z rozważaniami o rozstrzygnięciu konkretnego sporu teoretycznego - o konsekwencje niemożności poniesienia kosztów arbitrażu przed sądem państwowym mimo istnienia zapisu na sąd polubowny. W takich przypadkach dochodzi bowiem do konfliktu między autonomią woli stron a prawem do rzetelnego procesu, co stanowi spór teoretyczny, w którym dużą rolę odgrywa aksjologia - warto zatem przedstawić jego analizę.

Dylematy moralne a trudne przypadki – rzecz o możliwości relokacji argumentów metaetycznych do dyskursu filozoficznoprawnego

Zapoznając się z kolejnymi przykładami trudnych przypadków prezentowanych przez literaturę, nietrudno stwierdzić, iż sędzia mający rozstrzygnąć taki przypadek nierzadko staje przed dylematem moralnym. Dylemat moralny, to istotne pojęcie dyskursu etycznego oraz metaetycznego, które może być zdefiniowane jako sytuacja, w której znajduje się podmiot, na którym ciążyą dwie różne powinności oraz: 1) ich wykonanie jest równie konieczne, a 2) realizacja jednej z nich wyklucza realizację drugiej. Już powierzchowny namysł nad obiema kategoriami, należącymi do dwóch różnych dziedzin dyskursu (dyskurs filozoficznoprawny – dyskurs metaetyczny) skłania do przyjęcia twierdzenia o znacznym podobieństwie kategorii trudnych przypadków oraz kategorii dylematów moralnych.

Wykorzystując wskazane podobieństwo referent chce zrealizować cel wystąpienia, którym jest zbadanie możliwości relokacji argumentów metaetycznych, wspierających tezę o istnieniu jednego słusznego rozwiązania każdego dylematu etycznego, do dyskursu filozoficznoprawnego. Kładką, która – hipotetycznie – umożliwia rzeczoną relokację jest teza Ronalda Dworkina, którą skrótowo można przedstawić jako twierdzenie, iż każdy trudny przypadek (*hard case*) ma jedno właściwe rozwiązanie (tzw. *One right answer thesis*). Przeprowadzone badanie możliwości zastosowania argumentów metaetycznych do dowodzenia prawdziwości kontrowersyjnej tezy Dworkina pomoże lepiej zrozumieć zależności między metaetyką oraz prawem, a na podstawie sformułowanych wniosków referent postara się wskazać potencjalnie wartościowe kierunki dalszego badania przedmiotowej kwestii.

Jan Rykojć (Uniwersytet Warszawski)

*Choroby warunkowane genetycznie a zasada godności jako trudny
przypadek – eksperyment myślowy*

Opis zasady godności ludzkiej w aksjologii oraz filozofii prawa sprowadza się często do wymieniania jej własności: nieredukowalności, niezbywalności oraz powszechności bez jednoznacznego wskazywania przedmiotu ochrony. Przez analizę praktyki korzystania z pojęcia godności w kontekście sporów teoretycznych dotyczących dopuszczalności inżynierii genetycznej nierzadko przyjmuje się, że owa zasada chroni tożsamość genetyczną każdego człowieka. Jest to powodem bezwzględnego odrzucania jakichkolwiek ingerencji w genom ludzki bez względu na imperatyw takich interwencji. Prowadzi to do konfliktu między tak rozumianą zasadą godności ludzkiej, a prawem do dążenia do zdrowia, minimalizacji cierpień, a być może nawet zakazem niehumanitarnego i okrutnego traktowania w przypadkach chorób warunkowanych genetycznie. Problem ten nie powinien być analizowany jedynie jako kwestia rozstrzygalna na gruncie obowiązujących hierarchii wartości w systemach prawnych, lecz również jako stojące przed nimi wyzwanie. Opisany konflikt wartości oraz praw spełnia kryteria trudnego przypadku.

Podczas referatu zostanie przedstawiony eksperyment myślowy uwidaczniający charakter problemu jako trudnego przypadku oraz zostaną zaproponowane jego potencjalne rozwiązania.

"Czy prawo do eutanazji to "przypadek trudny w prawie"? Rozważania na temat sprawy Carter v. Canada"

Tematem wypowiedzi ma być zestawienie definicji "hard case" z okolicznościami sprawy sądowej Carter v. Canada. Jej założeniem będzie próba odpowiedzenia na pytanie, czy problem dopuszczalności eutanazji na przykładzie tego orzeczenia można uznać za spełniający definicję "hard case". Będzie to miało na celu zbadanie, czy filozoficzna terminologia może zostać przypisana do rzeczywistej sprawy sądowej, która budziła rozliczne kontrowersje.

Wypowiedź będzie składać się z trzech części.

Pierwszą z nich będzie przywołanie przykładowych definicji "trudnego przypadku" z wyszczególnieniem ich elementów składowych. Podstawą będzie tu artykuł "Przypadek trudny w prawie" autorstwa J. Stelmacha. Istotne będzie wyodrębnienie w myśl artykułu trzech typów trudności: dogmatycznej, aksjologicznej i psychologicznej.

Następnie zarysowany zostanie kontekst sprawy Carter v. Canada. Kluczowe będzie tu wspomnienie o historii problematyki dopuszczalności eutanazji w Kanadzie. Najistotniejsze wydaje się tu nawiązanie do orzeczenia w sprawie S. Rodriguez z 1993 roku.

Główną częścią wypowiedzi ma być przyporządkowanie do typów wskazanych w artykule "Przypadek trudny w prawie" okoliczności faktycznych ze sprawy Carter v. Canada. Umożliwi to przekonanie się, czy sprawa spełnia kryteria któregośkolwiek ze zdefiniowanych przez J. Stelmacha typów przypadków trudnych w prawie. Pozwoli to przekonać się o rzeczywistej relewantności w praktyce filozoficznej terminologii dotyczącej "hard cases".

Aktywizm sędziowski

Aktywizm sędziowski jest to zjawisko, które samo w sobie stanowi niezwykle trudny przypadek, tak jak i w doktrynie, tak i w praktyce. Z jednej strony jest wygodnym, narzędziem do krytyki sędziów orzekających w sprawach konstytucyjnych, jakoby oni świadomie próbowali się uwikłać w działalności polityczną. Z drugiej jednak w przypadku, gdy sąd wykaże się formalizmem słyży się zarzut o zbytnim spopularyzowaniu pasywizmu sędziowskiego, który to nie bierze pod uwagę głosu społeczeństwa w orzekaniu. Obecnie podobnie jak w systemie common law, tak i w systemie prawa kontynentalnego uznaje się, że zjawisko aktywizmu jest wadą systemu oraz godzi ono w istotę zasady trójpodziału i równowagi władz. W Polsce przejawem aktywizmu sędziowskiego można uznać orzeczenia TK w początkowym okresie transformacji ustrojowej (1989-1997), jak i późniejsze. Szczegółnej krytyce jednak jest poddane zaangażowanie się stowarzyszeń sędziowskich w latach 2015-2023, jak i zabranie przez nie głosu w dyskusji nad naprawą polskiego systemu sądownictwa. Politycy, jak i aparat państwowy często utożsamiają aktywizm sędziowski z glosem całej doktryny, co może doprowadzać do alienacji władzy wobec doktryny prawniczej. To tylko nieliczne z tych problemów, które wynikają z aktywizmu sędziowskiego, natomiast te, jak i niektóre z pozostałych warto rozważyć i rozpocząć nad nimi dyskusje. Gdyż nie wątpię, że nie jest to zjawisko, które niweczy całkowicie założenia zasady checks and balances, dostrzegam tu znacznie więcej szarości.

Kłamstwa i zgoda - o podstępie przy zgwałceniu

Art. 197 k.k. był w ostatnich latach przedmiotem licznych debat politycznych i akademickich. Dotychczas głównym przedmiotem sporów wokół art. 197 k.k. było znamie przemocy, którego utrwalona interpretacja budziła uzasadnione kontrowersje. Jednak nie tylko to znamie powinno budzić wątpliwości – również powszechnie akceptowane w doktrynie rozumienie podstępu może zostać poddane krytyce.

Zgodnie z dominującą interpretacją, którą na potrzeby swojego wystąpienia określać będę obiektywną, podstępem na gruncie art. 197 k.k. jest wywołanie lub wyzyskanie błędu co do okoliczności, którą z punktu widzenia tzw. wzorców kulturowych uznać można za główną przesłankę podjęcia decyzji o zaangażowaniu się w kontakt seksualny. W literaturze filozoficznoprawnej wskazuje się jednak na inną możliwą interpretację podstępu – rozumienie subiektywne – zgodnie z którym o istotności błędu nie decydują wzorce kulturowe, a subiektywne przekonanie osoby pokrzywdzonej.

W swoim wystąpieniu przedstawię trzy główne zarzuty stawiane rozumieniu obiektywnemu. Pierwszy zarzut dotyczy moralnej niedopuszczalności kontaktu seksualnego, do którego doszło w wyniku subiektywnie rozumianego podstępu. Taki kontakt naruszać może nie tylko autonomię seksualną, ale i godność osoby pokrzywdzonej. Drugi zarzut skupia się na niejasności kryterium wzorców kulturowych oraz arbitralności w ich wyznaczaniu przez doktrynę. Trzeci, wywiedziony z filozofii feministycznej zarzut dotyczy ryzyka petryfikowania patriarchalnych stereotypów dotyczących płci i seksualności poprzez użycie kryterium wzorców kulturowych.

Kres konsumenta?

W dobie cyfryzacji oraz big data klasyczne rozumienie konsumenta — postrzeganego jako prywatną osobę wymagającą szczególnej ochrony — zaczyna tracić na aktualności. Freelancerzy, małe i średnie przedsiębiorstwa czy użytkownicy platform internetowych coraz częściej doświadczają słabości kontraktowej i luki informacyjnej, typowych dotąd jedynie dla tzw. „zwykłych” konsumentów. Tego rodzaju sytuacje rodzą szereg pytań o konieczność rewizji istniejących ram prawnych, zwłaszcza w obliczu „trudnych przypadków” (hard cases), w których zagadnienia teoretyczne i praktyczne zderzają się na gruncie filozofii prawa oraz dynamicznie zmieniających się realiów gospodarczych.

Prezentacja łączy analizę prawnodogmatyczną z badaniem orzecznictwa i umów świadczenia usług online, by zarysować kierunki niezbędnych zmian regulacyjnych. Przyjrzymy się, czy istniejące przepisy chronią realnie stronę słabszą w relacjach umownych, a także czy poszerzenie definicji „konsumenta” o nowe kategorie podmiotów nie osłabi pozostałych funkcji prawa konsumenckiego. Dyskusja wokół tych kwestii stwarza okazję do głębszej refleksji nad aksjologią prawa, aktywizmem sędziowskim i wielością interpretacji w trudnych przypadkach. Efektem ma być wypracowanie nowej koncepcji ochrony słabszej strony, adekwatnej dla współczesnego rynku cyfrowego i jednocześnie spójnej z fundamentami prawa prywatnego.

Trump na wojnie z ideologią gender: o granicach administrowania płcią

Po objęciu urzędu Prezydenta USA przez Donalda Trumpa, obserwować możemy zwrot w progresywnych politykach dotyczących grup marginalizowanych ze względu na płeć. Między innymi na mocy rozporządzenia wykonawczego Prezydenta, płeć w prawie amerykańskim rozumie się jako binarną i determinowaną biologicznie. Polityka Trumpa może mieć daleko idące skutki w sprawach korekty płci metrykalnej, które już obecnie są obarczone dużymi trudnościami interpretacyjnymi.

Celem referatu jest próba potraktowania poważnie tez o istnieniu „ideologii gender” oraz zastanowienie się, jak kategoryzacja ze względu na płeć w prawie może wpływać na promowanie określonych ról płciowych i rodzajów zachowań związanych z performowaniem płci. Referat stanowić będzie krytyczną analizę prawnej kategoryzacji ze względu na płeć (stabilnej w czasie, binarnej i narzuconej przez prawo) jako perfekcjonistycznej doktryny promowanej przez państwo. Przyjmując definicję zachodniej ideologii płci za Dembroff (2018), przeanalizuję, czy prawna kategoryzacja ze względu na płeć stoi w sprzeczności z prawami i wolnościami obywatelskimi charakterystycznymi dla nowoczesnych demokracji, w szczególności dla grup marginalizowanych ze względu na płeć. W drugiej części referatu omówiona zostanie koncepcja decertyfikacji, czyli eliminacji kategoryzacji ze względu na płeć. Wspominana w tytule wojna z „ideologią płci” w prawie, jak będę argumentować, powinna mieć kształt decertyfikacji, a nie kategoryzacji, jeśli naprawdę chce osiągnąć zamierzone cele.

Prawo w obliczu nieśmiertelności? Krioprezewacja jako trudny przypadek

Współczesne systemy prawne coraz częściej stają przed wyzwaniami związanymi z postępem naukowym i medycznym, które nie mieszczą się w tradycyjnych ramach normatywnych. Krioprezewacja czy też krionika – kontrowersyjna procedura zamrażania ciała po śmierci w nadziei na przyszłe wskrzeszenie – stanowi przykład problemu, który wymaga od prawa wyjścia poza tradycyjne schematy interpretacyjne. Wystąpienie poświęcone będzie analizie sprawy J.S., 14-letniej dziewczynki, której życzenie poddania jej ciała krioprezewacji po śmierci stało się przedmiotem postępowania sądowego w Wielkiej Brytanii. Kazus ten wpisuje się w kategorię tzw. trudnych przypadków (hard cases), w których prawo nie dostarcza jednoznacznych odpowiedzi, a jego interpretacja wymaga uwzględnienia chociażby wartości moralnych.

Podczas wystąpienia rozważone zostaną argumenty za i przeciw krioprezewacji oraz podjęta zostanie próba konfrontacji tej praktyki z kluczowymi nurtami filozofii prawa, w tym z koncepcją pozytywistyczną oraz prawem natury. Omówione zostaną również różnice w podejściu do tego problemu w systemie anglosaskim i kontynentalnym. Czy prawo powinno podążać za rozwojem technologii, czy też wyznaczać mu granice, czy jest gotowe na przyszłość, w której śmierć przestaje być ostatecznym końcem? W jaki sposób sędziowie powinni rozstrzygać przypadki, które wykraczają poza istniejące normy? Próba odpowiedzi na te pytania stanie się przedmiotem refleksji w ramach niniejszego wystąpienia.

Racjonalna decyzja czy skłonności samobójcze? O autonomii decyzji pacjentów psychiatrycznych wnioskujących o eutanazję

Niniejszy referat zajmie się przedstawieniem problematyki racjonalności oraz autonomii decyzji pacjentów psychiatrycznych w perspektywie eutanazji i wspomaganego samobójstwa (E/WS).

Pierwsze akty legalizujące E/WS, zaczęły obowiązywać ponad dwadzieścia lat temu; wciąż jednak aspekty podejmowania wyboru w kwestii tak istotnej jak zakończenie życia budzą wiele wątpliwości. Szczególnie problematyczną wydaje się tutaj sytuacja osób z chorobami i zaburzeniami psychicznymi, które w kolejnych nowelizacjach nabywają prawo do wnioskowania o E/WS, a które określić można wyjątkowo trudnymi przypadkami (zarówno dla prawa, jak i etyki), ze względu na konieczność obiektywnego ustalenia posiadania niezaburzonej autonomii decyzji. Referat skupi się na krótkim zrekonstruowaniu argumentu symetrii (parity argument), który stanowi najczęstsze uzasadnienie legalizacji E/WS w przypadkach pacjentów psychiatrycznych. Szczególna uwaga zwrócona zostanie na problematykę zaburzonego osądu ze względu na specyfikę chorób psychicznych. W tym celu dojdzie do omówienia wymagań uznania decyzji za autonomiczną i autentyczną (takich jak kryteria Appelbauma), wraz z uwzględnieniem ich recepcji w poszczególnych systemach prawnych i odniesieniem do tematu wystąpienia. Kolejno, wyłożony zostanie problem zniekształcenia sfery decyzyjnej przez zaburzenia oraz związane z tym kwestie etyczne. Kończącą część stanowią będą rozwiązania, które mogłyby pomóc w ustaleniu, czy pacjent obciążony chorobą może podejmować własne i niezależne decyzje.

Konflikt wewnętrzny autonomii: poszerzać czy respektować? Przypadek paternalizmu w zdrowiu publicznym

Niektóre podejmowane przez nas decyzje sprawiają, że zawęża się, czasem znacząco, zakres możliwych do podjęcia decyzji w przyszłości. Dla przykładu, wyobraźmy sobie, że istnieje możliwość zawarcia nieodwracalnego kontraktu o zostanie niewolnikiem. Podjęcie (autonomicznej) o zawarciu takiego kontraktu (jako niewolnik) sprawiałoby, że zakres możliwych do podjęcia w przyszłości uległby radykalnemu zawężeniu. Przykład ten ilustruje przypadek wewnętrznego konfliktu w ramach moralnego prawa do autonomii osobistej. Z jednej strony, respektowanie autonomii wymaga nieingerowania w taką decyzję. Z drugiej strony jednak wydaje się, że ingerencja w taką decyzję mogłaby być podyktowana cenieniem autonomii właśnie. Konflikt ten jest szczególnie widoczny w kontekście przypadku paternalizmu w zdrowiu publicznym. Niektóre decyzje mogą prowadzić do pogorszenia stanu zdrowia, a nawet śmierci (np. decyzja o niezaszczepieniu się), a to z kolei może prowadzić o zawężenia lub całkowitego unicestwienia korzystania z autonomii w przyszłości. W debacie z zakresu etyki zdrowia publicznego pojawiają się konkurencyjne propozycje rozwiązania tego konfliktu – postulujące respektowanie prawa do autonomii (Flanigan 2013; Killmister 2018) oraz proponujące ingerencję w decyzje w imię poszerzania autonomii (Levy 2012; Conly 2013). Celem proponowanego referatu będzie próba rozwiązania tego konfliktu w perspektywie etyki zdrowia publicznego. Autor argumentował będzie, że w niektórych przypadkach ingerencja w autonomiczną decyzję w imię poszerzenia autonomii jest uzasadniona.

Etyka cnót sędziowskich – przeżytek i archaiczne narzędzie w rękach praktyka czy maksyma każdego jurysty? Sędzia Herkules w starciu z „hard cases”

Mianem „hard cases” określamy sprawy nad wyraz zawile i skomplikowane z powodu poruszanej w nich zazwyczaj specyficznej materii, czy występującej nierzadko wielości odmiennych poglądów. Wtenczas sprawny sędzia powinien dokonać ważenia pewnych wartości, a w sprawach tych cnoty moralne oraz intelektualne jurysty powinny stać ponad wszelkimi podziałami. Wybitny teoretyk prawa, Ronald Dworkin, stworzył obraz sędziego Herkulesa, który w swojej praktyce kieruje się przede wszystkim zasadami sprawiedliwości i słuszności podczas orzekania. Charakter moralny sędziego oraz wyznawane przez niego wartości mają istotne znaczenie dla jakości prawa w państwie, pełni on kluczową rolę również w systemie kontynentalnym, ponieważ dopiero poprzez praktykę „martwa litera prawa” nabiera kształtu i staje się „żywą”, wypadkową subsumpcji doświadczonego jurysty przekutą w normę prawną. Potrzeba Nam dzisiaj desperacko sędziego Herkulesa i Herberta, a także refleksji na temat aspektów etyki wykonywania zawodu sędziego w szerokim spektrum.

W niniejszym referacie postaram się nakreślić obraz polskich sędziów w starciu z trudnymi przypadkami, orzeczeniami, które niekiedy dogłębnie dzielą opinię społeczną, gdyż dotyczą spraw o wyraźnym zabarwieniu politycznym, bądź etycznym. Poruszone zostaną wątki dotyczące praktyki orzecniczej polskiego Trybunału Konstytucyjnego i braku prawnej odpowiedzialności sędziów za orzecznictwo, które godzi w obraz niezawisłego, niezależnego sędziego, m.in. odwołam się do skutków prawnych tzw. „ustawy kagańcowej” i jej wpływu na politykę wewnętrzną, jak i zagraniczną.

*Problem nietożsamości a prawo. Krytyka przenoszenia argumentów
bioetycznych na obszar filozofii politycznej*

Problem nietożsamości (non-identity problem) to sformułowane w latach 80. zagadnienie z pogranicza etyki i metafizyki, które przeżywa renesans w związku z rozwojem nowych technologii prokreacyjnych, w szczególności pozwalających wpływać na cechy genetyczne dziecka, które przyjdzie na świat. Z tego względu dotychczas czysto akademicki problem może stać się realnym wyzwaniem politycznym i prawnym, o którym rozstrzygać będą musiały władza ustawodawcza i wykonawcza, sądy konstytucyjne, a nawet sądy powszechne. W związku z tym istotne jest rozważenie, jakie kryteria spełniać musi argumentacja filozoficzna, by mogła stanowić podstawę takich rozstrzygnięć, w szczególności w obliczu braku regulacji prawnej.

Dokonom przeglądu stanowisk wobec problemu nietożsamości: No-Difference, Great-Difference oraz Some-Difference View i postaram się przeanalizować z jakim rodzajem faworyzowania (partiality) się wiążą. Następnie ocenię, jakiego rodzaju faworyzowanie jest akceptowalne w zależności od kontekstu i odgrywanej roli społecznej. Skupię się tu w szczególności na Some-Difference View, nazywanym także Two-Tier View, jako kompromisowym i najbardziej zniuansowanym stanowisku, w wersji uznającej istnienie krzywd nieporównawczych. Zaproponuję argumentację, zgodnie z którą wynikające z tego poglądu faworyzowanie osób istniejących względem osób możliwych jest dopuszczalne w przypadku jednostek, jednak w liberalnej demokracji nie powinno rozciągać się na działania władzy publicznej.

Czy po studiach prawniczych umiemy rozwiązywać trudne przypadki? Czyli o badaniach na studentach prawa na UJ

Kwestia kształcenia prawników jest przedmiotem debaty w ramach nauki prawa. Łączona jest z szerszymi kontekstami, takimi między innymi jak socjalizacja do zawodu prawniczego, a w konsekwencji postrzeganie prawa i prawników w społeczeństwie czy gotowość prawników do reagowania na wyzwania związane ze zmieniającymi się postawami społeczeństwa wobec prawa. W piśmiennictwie krytykuje się aktualny kształt studiów prawniczych, ze względu na po pierwsze, niedostosowanie do realiów pracy, po drugie – nieodpowiednią w stosunku do potrzeb demokratycznego społeczeństwa socjalizację przedstawicieli zawodów prawniczych. Wydaje się, że twierdzenia te, pomimo prowadzonych dotychczas badań ilościowych, wymagają dalszego pogłębienia, którego próbą jest niniejsze badanie, oparte o formułę jakościowego studium przypadku – studiów prawniczych na Uniwersytecie Jagiellońskim

Stawiane są następujące pytania badawcze:

1. Jaka wizja programu i ukrytego programu studiów prawniczych na WPiA UJ wylania się z narracji badanych?
2. Jak pierwsze doświadczenia zawodowe wpływają na stosunek studentów i młodych absolwentów do studiów prawniczych?

Referat składa się z dwóch części. W pierwszej przedstawię część teoretyczną badania – zarys stanu badań problemu edukacji prawniczej i socjalizacji do zawodów prawniczych oraz stosowane w badaniu kategorie teoretyczne. W drugiej omówię metodologię – indywidualne wywiady pogłębione, na dobranej celowo próbie oraz zaproponuję wstępne odpowiedzi na postawione pytania badawcze, na podstawie zgromadzonego i przeanalizowanego materiału empirycznego.

Marianna Jarzyna (Uniwersytet Gdański)

Tytuł: Hard case liberalizm a komunitaryzm na kanwie eseju Ronalda Dworkina „Is There A Right To Pornography?”.

Liberalizm i komunitaryzm to dwa nurty filozofii politycznej i filozofii prawa, które w sposób odmienny, według niektórych nawet alternatywny, definiują relację między indywidualnymi prawami jednostek, a wartościami wspólnotowymi oraz pojęciem sprawiedliwości.

Hard case liberalizm a komunitaryzm uwidacznia się między innymi w kazusach oscylujących wokół tematyki obyczajności i moralnych uprzedzeń, takich, jak zagadnienie statusu prawnego pornografii.

W swoim esej „Is There A Right To Pornography?” Ronald Dworkin bada zagadnienie legalności pornografii, które odnosi do liberalnej myśli, rozważając, na ile przekonania i wartości społeczeństwa mogą znajdować odzwierciedlenie w prawie.

W trakcie mojego wystąpienia omówię problematykę hard case liberalizm a komunitaryzm w odniesieniu do eseju „Is There A Right To Pornography?” Ronalda Dworkina.

Mgr Michał Cholewa (Uniwersytet Wrocławski)

Filozofia prawa Ronalda Dworkina wobec sprawy strzelców przy murze berlińskim

Wystąpienie ma charakter eksperymentu myślowego, który pokazuje, jak w sprawie strzelców przy murze berlińskim zadziałałaby integralna teoria prawa Ronalda Dworkina, mająca być łącznikiem między pozytywizmem a prawem natury. Jerzy Zajadło w swojej pracy: „Odpowiedzialność za mur. Procesy strzelców przy murze berlińskim”, opisał między innymi filozoficzne aspekty wyroków wydawanych przez niemieckie sądy. Autor wystąpienia chciałby kontynuować ową analizę, przedstawiając jak hipotetycznie w tej sprawie działałaby teoria prawa amerykańskiego filozofa.

Koncepcja wolności grupowej w filozofii oraz praktyczne możliwości jej zastosowania

Celem referatu jest zaprezentowanie autorskiej koncepcji wolności grupowej (kolektywnej) opartej na agencie kolektywnym jako podmiocie działań oraz omówienie jej podstawowych założeń opartych m. in. na koncepcji „collective unfreedom” Geralda Cohena. W ramach wprowadzenia referent przedstawi podstawowe terminy użyte do skonstruowania koncepcji, m.in. kategorię kolektywnego agenta jako podmiotu opierającego się na dwóch podstawowych zasadach – pierwszej dotyczącej struktury (skład obejmujący 2 lub więcej indywidualnych podmiotów) oraz drugiej dotyczącej atrybutów (w szczególności zdolności do działania). Następnie referent sformułuje ideę wolności grupowej wykorzystując do tego tzw. triadyczną koncepcję wolności Geralda MacCalluma. Autor dokona porównania ww. koncepcji z klasyczną liberalną koncepcją wolności negatywnej oraz pozytywnej I. Berlina oraz, jeżeli czas na to pozwoli innych popularnych koncepcji wolności, szczególnie w myśli K. Marksa. W swoim wystąpieniu referent wskaże na możliwość zastosowania propowanej koncepcji do dyskusji o niewielkich, kilkuosobowych agentach kolektywnych, przez podmioty średniej wielkości, aż po duże, takie jak np. narody czy wspólnota obywateli w ramach państwa. W ramach zakończenia referent podejmie próbę przedstawienia możliwości wykorzystania koncepcji we współczesnym prawie, przede wszystkim międzynarodowym, oraz możliwości zastosowania jej w celu rozwiązania trudnych przypadków dotyczących m. in. kwestii samostanowienia narodów.

Zasada marginesu oceny państwa z perspektywy tzw. hard cases w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

Zasada marginesu oceny państwa (margin of appreciation) odgrywa kluczową, często najważniejszą rolę w wielu rozstrzygnięciach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach o wysokim stopniu kontrowersyjności, przekraczających zakres ugruntowanej linii orzeczniczej Trybunału, które słusznie powinno się nazywać tzw. trudnymi przypadkami. Lata praktyki stosowania Konwencji wskazują na ciągły, ewolucyjny rozwój tej zasady – od doktryny uznawanej za twór „prawa sędziowskiego” po przyjętą przez państwa-strony konwencyjną normę. Celem wystąpienia jest analiza aspektów tej zasady oraz, przeciwstawnej do niej, koncepcji konsensusu europejskiego w filozoficznoprawnym ujęciu. Analiza opiera się na ocenie praktyki wyrokowania w tzw. hard cases w szerokiej perspektywie standardu ochrony praw człowieka. W szczególności omówiony zostanie sposób wyboru rozstrzygnięcia w sprawie Hämäläinen przeciwko Finlandii z uwzględnieniem głosów odrębnych sędziów wyrokujących. W podsumowaniu zostanie podjęta refleksja nad możliwością określenia współczesnego filozoficznego charakteru praw człowieka na przykładzie zasad „strasburskich”.

Warunki stosowania sankcji społecznych

Sankcje społeczne nie odgrywały centralnej roli w dyskusjach filozoficznych na przestrzeni dziejów, jednak nie są one nowym zagadnieniem i były rozważane przez klasycznych myślicieli. Tematyka sankcji społecznych niewątpliwie stanowi przykład trudnego przypadku, zwłaszcza kwestia dopuszczalności ich zastosowania jest przedmiotem wielu dyskusji.

Główna teza referatu zakłada, że sankcje społeczne pełnią istotną funkcję w społeczeństwie, niezależną od roli sankcji prawnej. Nawet przy dobrze funkcjonujących instytucjach prawnych, praktyki kary społecznej są uzasadnione jako forma reagowania na niewłaściwe postępowanie lub wzmacniania norm moralnych.

W pierwszej części referatu przedstawię historyczny zarys problemu sankcji społecznej. Przedstawię co w tym temacie pisali John Stuart Mill w swoim dziele „O wolności” (Mill 1977) oraz John Locke, w „Dwóch traktatach o rządzie” (Locke 1988).

W drugiej części przeanalizuję współczesne pojęcie sankcji społecznej w kontraście do sankcji prawnej i sankcji prywatnej. Według Radzik kara społeczna polega na „nieprawnych formach autoryzowanego, celowego, potępiającego, reaktywnego wyrządzania szkody między ludźmi, którzy nie działają w ramach hierarchicznie zorganizowanych ról instytucjonalnych” (Radzik 2020).

W trzeciej części przeanalizuję przypadek zakazu funkcjonowania kont Donalda Trumpa na platformach mediów społecznościowych po ataku jego zwolenników na Kapitol w 2021 roku. Na podstawie tego przypadku sformułuję ogólne wnioski dotyczące warunków dopuszczalności sankcji społecznych.

*Trudny przypadek - Królowa kontra Imre Finta - z perspektywy idei
Ronalda Dworkina*

W niniejszym referacie przedstawię kazus z 1994 r., kiedy to Imre Finta, kanadyjsko-węgierski obywatel, został oczyszczony z zarzutów o popełnienie zbrodni wojennych. Była to pierwsza tego typu sprawa w Kanadzie, która zrodziła wiele kontrowersji, głównie ze względu na werdykt tamtejszego sądu.

Na kanwie anglosaskiej kultury prawnej można spotkać pojęcie hard case, co w spolszczeniu przekłada się na trudny przypadek. Odnosi się to do sytuacji, kiedy przepisy prawne pozwalają na więcej niż jedną uprawnioną interpretację, budząc wątpliwości dotyczące wybrania właściwego wariantu i następnie zastosowania odkodowanej normy prawnej.

Zgodnie z objaśnieniami prof. Jerzego Zajadły, sprawy, które są niezwykle poruszające dla opinii publicznej oraz wielowymiarowo skomplikowane, zaliczają się do owych przypadków. Postępowania wobec ludobójców i zbrodniarzy wojennych można zatem sklasyfikować jako trudne przypadki, a przykładem tego jest właśnie sprawa Imre Finty, który według zarzutów miał nieumyślnie odegrać swoją rolę w Holokauście węgierskich Żydów.

Celem wystąpienia będzie przeanalizowanie sprawy Finty w ujęciu teoretyczno-filozoficznym, odwołując się do idei Ronalda Dworkina i jego pojmowania trudnego przypadku. Ponadto, zostanie również nakreślona relacja między prawem, a wpływem czasu na możliwość przypisania winy oraz inne argumenty, przemawiające za tym, że Królowa kontra Finta to sprawa zniuansowana interpretacyjnie.

Trudne przypadki z perspektywy uczestników postępowania

Decyzje sądowe podejmowane w obliczu trudnych przypadków wywierają istotny wpływ na sytuację prawną oraz życiową uczestników postępowania. W moim wystąpieniu przeanalizuję konkretne przypadki, które obrazują złożoność skutków sądowych rozstrzygnięć. Omówię sprawę Charliego Gardy, której sednem było prawo dziecka do leczenia. Podejmę także kwestię kontrowersyjnych małżeństw osób niepełnoletnich, które są akceptowane w kulturze romskiej, a jednocześnie sprzeczne z obowiązującym porządkiem prawnym. Analiza trudnych przypadków wymaga uwzględnienia zarówno perspektywy jednostkowej, jak i systemowej. W tym kontekście odwołam się do podejścia Herberta Harta, akcentującego znaczenie reguł prawnych oraz Ronalda Dworkina, który kładł nacisk na moralne zasady i wartości. Wskażę, w jaki sposób obie koncepcje wpływają na sposób interpretacji oraz rozstrzygania wyjątkowo złożonych spraw. Elementem mojego wystąpienia będzie także analiza komunikacji wymiaru sprawiedliwości z uczestnikami postępowania w momencie podejmowania trudnych decyzji. Przejrzystość i zrozumienie wyroków oraz zasad systemu prawnego, które doprowadziły do jego wydania mają kluczowe znaczenie dla społecznego odbioru sądownictwa oraz budowania zaufania do wymiaru sprawiedliwości. Trudne przypadki to nie tylko wyzwanie dla sędziów i teorii prawa, ale także sytuacje, które bezpośrednio kształtują losy jednostek oraz wpływają na percepcję systemu prawnego. W wystąpieniu będę argumentować, że każdy trudny przypadek to nie tylko kwestia normatywna, lecz przede wszystkim realny problem dotyczący ludzi, których życie zmienia się pod wpływem sądowego rozstrzygnięcia.

*Zniechęcić, zamrozić, uciszyć. O konflikcie wartości na przykładzie
SLAPP-ów*

Celem wystąpienia jest analiza konfliktu między prawem do ochrony dóbr osobistych a wolnością prasy. Obie normy zostaną sklasyfikowane jako zasady prawa ze względu na sposób ochrony reprezentowanych wartości, a następnie podjęta zostanie próba wyznaczenia relacji pierwszeństwa pomiędzy nimi, biorąc pod uwagę trudności wynikające z rozstrzygania kolizji pomiędzy dwoma wartościami inherentnymi dla państwa demokratycznego. Rozstrzygnięcie tej kolizji zostanie przeprowadzone metodą ważenia wartości, jakie reprezentują konkurencyjne zasady. Zagadnienie będzie analizowane na przykładzie SLAPP-ów (Strategic Lawsuit Against Public Participation), czyli niezasadnych, strategicznych działaniach prawnych zmierzających ku stłumieniu debaty publicznej. Celem SLAPP-ów nie jest uzyskanie ochrony prawnej, ale wywołanie efektu mrożącego (zaangażowanie przeciwnika procesowego w długotrwały spór sądowy i jego obciążenie finansowe, czasowe i psychiczne), w tym zastraszenie i zniechęcenie osób, które nagłaśniają ważne społecznie tematy. Sądy rozstrzygające takie powództwa nie mogą uchylić się od rozstrzygnięcia konfliktu właśnie między dwoma wskazanymi zasadami prawa. Jednocześnie muszą rozważyć, czy prawo do ochrony dóbr osobistych nie jest w tym przypadku nadużywane w celu stłumienia debaty publicznej. Aby zrealizować ten cel analizie zostaną poddane przykłady spraw typu SLAPP z polskiego orzecznictwa sądowego i rekonstrukcja przedstawionych w nich argumentów.

Czy przedstawienie Matki Boskiej z tęczową aureolą może obrażać? O kolizji wolności ekspresji artystycznej i ochrony uczuć religijnych

Prawo i sztuka, choć pozostają dwoma odrębnymi porządkami, mogą ze sobą wchodzić w relacje. Intuicji tej odpowiadają słowa Radbrucha: „w miarę wylaniania się poszczególnych obszarów kultury prawo i sztuka oddaliły się jednak od siebie, by na ostatek popaść we wzajemną wrogość”. Niektóre dzieła sztuki spotykają się z natychmiastową krytyką, niekoniecznie dlatego, że brakuje im jakości artystycznej, lecz przez to, że w odczuciu odbiorcy dzieła: „nie wydaje się właściwa”. Gombrich zauważa, że zjawisko to staje się wyraźne przy motywach religijnych: „Pismo Święte nic nie mówi o wyglądzie Jezusa i że Bóg nie może być przedstawiany w ludzkim kształcie, i że to artyści przeszłości stworzyli wizerunki, do których się przyzwyczailiśmy, niektórzy są wciąż przeświadczeni, że odejście od tych tradycyjnych kształtów równa się bluźnierstwu”. Przywiązanie do utartych wzorców kulturowych, sprawia, że dzieła sztuki, reinterpretujące symbole religijne, często stają się przedmiotem zarzutów o obrazę uczuć religijnych (art. 196 KK). W tym kontekście powstaje podstawowe pytanie – jak należy rozstrzygać kolizje tych wartości i jakie kryteria powinny decydować o ich wzajemnym ważeniu? W wystąpieniu zostaną poddane analizie działania artystyczne wykorzystujące wizerunek Matki Boskiej z tęczową aureolą. Argumenty z dyskursu prawniczego dotyczące oceny tej sprawy zostaną ocenione w świetle argumentów prezentowanych w dyskursie artystycznym.

*Słuszność, a dyskrejonalna władza sędziego. Czy wartości
wyznawane przez sędziego mają wpływ na proces wyrokowania?*

Celem wystąpienia będzie przybliżenie roli pojęcia słuszności w prawie oraz jego związku z dyskrejonalną władzą sędziego w polskim systemie prawnym

Problematyka wpisuje się w dyskusję nad kategorią trudnych przypadków (hard cases), zwłaszcza w kontekście możliwych konfliktów aksjologicznych mogących powstać na tle stosowania klauzuli generalnej słuszności.

W pierwszej części wystąpienia zostanie omówione rozumienie pojęcia słuszności w polskiej filozofii prawa, odwołując się do poglądów takich autorów jak Jerzy Wróblewski i Józef Nowacki. Przedstawiony zostanie także sposób interpretacji tego pojęcia na przykładzie doktryny prawa cywilnego.

Następnie omówione zostanie pojęcie dyskrejonalnej władzy sędziego, która odgrywa kluczową rolę w rozstrzyganiu trudnych przypadków. Analizie zostaną poddane granice dyskrejonalnej władzy sędziego oraz jej funkcjonowanie w polskim systemie prawnym oraz zostaną poczynione starania w kierunku ustalenia odpowiedzi na pytanie jaki jest oraz jaki powinien być zasięg dyskrejonalnej władzy sędziego.

Kolejna część wystąpienia poświęcona będzie orzecznictwu polskich sądów cywilnych, które powołują się na klauzulę generalną słuszności. Celem tej analizy jest ukazanie, jak różnorodnie sądy interpretują pojęcie słuszności oraz jakie konsekwencje wynikają z tych rozbieżności dla praktyki stosowania prawa.

Na zakończenie zostaną poczynione również starania w kierunku odpowiedzi na pytanie czy istnieje związek między indywidualnymi przekonaniem i wyznawanymi przez sędziego wartościami, a rozumieniem pojęcia słuszności.

*Obrona przez kulturę na podstawie sprawy
„Friedman v. State of New York”*

Jako iż żyjemy w czasach, w których zjawisko wielokulturowości nie jest niczym zadziwiającym, oczywisty jest fakt, tworzenia mechanizmów, które pozwalałyby na łagodzenie tarć powstających pomiędzy zderzeniami różnych, często odmiennych od siebie kultur. Przykładem, w zakresie prawa, jest wypracowany w Stanach Zjednoczonych tzw. „argument obrony przez kulturę”. Analizując jednak sprawy, w których został on zastosowany, może powstać wiele wątpliwości dotyczących tego czy spełnia on cel dla którego został stworzony oraz czy nie jest on narzędziem, którego niewłaściwe zastosowanie może prowadzić do nadużyć. Właśnie na to zagadnienie postaram się odpowiedzieć, poprzez omówienie sprawy, która do dzisiaj pozostaje obiektem wielu analiz. Argument obrony przez kulturę pojawił się tutaj w celu uzyskania odszkodowania za powstały uszczerbek na zdrowiu. Co jednak ciekawe, jest to jedna z nielicznych spraw w tej materii, która rozegrała się przed sądem cywilnym, powodując jeszcze większe wątpliwości co do zasadności istnienia tej instytucji.